Srednjovjekovno groblje oko crkve Pohođenja Marijina u Triblju

Zaštitno istraživanje 2015. godine

Jasna Ujčić Grudenić
Pomorski i povijesni muzej
Hrvatskog primorja Rijeka
Muzejski trg 1, HR-51000 Rijeka
jasna@ppmhp.hr

UDK/UDC 726.8"653"(497.572Tribalj)
Stručni članak – Professional paper

Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka u lipnju 2015. godine proveo je zaštitna arheološka istraživanja srednjovjekovnog groblja oko Crkve Pohođenja Blažene Djevice Marije Elizabeti, na dijelu trase oborinske odvodnje i sanacije prometnice u centru Triblja.

Na terenu oko crkve u Triblju već su početkom 20. stoljeća pronađeni grobovi s nalazima starohrvatskog nakita, koje je David Gašparović iz Triblja 1917. godine darovao tadašnjem Narodnom muzeju u Zagrebu (Cetinić 2011). Prva stručna arheološka istraživanja provedena su 1999. i 2002. godine. Istraživanja je provodio Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka pod vodstvom arheologinje Željke Cetinić, kada je otkriveno 17 grobova. U prosincu 2012. godine ponovno su provedena zaštitna istraživanja unutar rova koji je bio predviđen za iskop radi građevinskih radova koji su se izvodili unutar arheološke zone, ispod ceste jugozapadno od crkve, te su tada otkrivena još 3 groba.

U prvoj polovici 2015. godine u centru Triblja provodili su se građevinski radovi postavljanja nove trase oborinske odvodnje i sanacije prometnice. Radi već prethodnih spoznaja o postojanju srednjovjekovnog groblja oko crkve Pohođenja Marijina, u lipnju 2015. godine, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja u Rijeci proveo je zaštitna arheološka istraživanja koja su prethodila radovima. Istraživanje se provelo unutar dvaju rova koji su bili predviđeni za postavljanje cijevi za vodoodvodnju, iznad (sjeveroistočno) i ispod (jugozapadno) od crkve. Označeni su kao Rov 1 i Rov 2, a radi lakšeg snalaženja podijeljeni su na manje cjeline. Istraživanjima 2015. godine ukupno su istražena 33 groba. Grobovi su različite orijentacije iako prevladavaju ukopi položeni s određenim otklonom u smjeru zapad – istok (s glavom na

zapadu). Gotovo su svi otkriveni ukopi jednokratni, što je i jedna od obilježja groblja na redove iz 9. i 10. stoljeća, dok se višekratni obiteljski ukopi javljaju od 13. stoljeća. Svi pokojnici polegnuti su u zemljanu raku na leđa, većinom s rukama uz tijelo. Svi nalazi unutar grobnih cjelina nakitni su predmeti izrađeni od bronce: naušnice (21 karičica, jedna jednojagodna naušnica) i 7 prstena.

Istraživanjima je potvrđeno da se ovdje nalazi srednjovjekovno groblje iako daleko većeg opsega i značaja nego što se smatralo. Riječ je o kompleksnom i višeslojnom groblju s dugotrajnim ukapanjem, koje nije u cijelosti istraženo. Pronađene su trideset i tri grobne cjeline, no kako je prekopavanje grobova radi novih ukopa bilo učestalo točan broj pokojnika znat će se tek nakon antropološke analize. Prema orijentaciji pokojnika, visini ukopa te odnosu stratigrafskih jedinica, za sada možemo uočiti tri faze pokapanja. Analizom sakupljenog materijala, uzimajući u obzir i materijal prikupljen prethodnim istraživanjima, može se zaključiti da je riječ o groblju s kontinuitetom pokapanja od 9. do 13. stoljeća (u razdoblju ranog i razvijenog srednjeg vijeka). Nalazi povezuju ovo stanovništvo s bjelobrdskim kulturnim krugom (nalaz karičice sa S završetkom) te karantansko-ketlaškom kulturom (karičice sa zadebljanim krajevima), tj. s alpsko-panonskim prostorom. Krajem 11. i početkom 12. stoljeća pokapanje uz crkve postaje obvezno, te se vjerojatno groblje u Triblju tada počinje intenzivnije koristiti te preuzima funkciju ostalih groblja u okolici. Koristi se sigurno tijekom zrelog srednjeg vijeka (12. – 13. stoljeće), a postoji i mogućnost kontinuiteta pokapanja do 19. stoljeća. Ukoliko dođe do nastavka istraživanja, uvelike će se proširiti spoznaje o pogrebnim običajima i samoj populaciji u ranom i razvijenom srednjem vijeku, a moguće i u kasnom te novom vijeku.

Pregled dosadašnjih istraživanja

U samom centru Triblja nalazi se crkva Pohođenja Blažene Djevice Marije Elizabeti, koja svoj nastanak temelji na legendi po kojoj je u njenoj blizini nekada davno postojala starija kapela posvećena Majci Božjoj (Cetinić 2011: 6). Također, u Popisu zemalja općina kotorske, grižanske i biogradske u sopaljskom polju (Belgrad, 1323. godine) spominje se i zemlja Stomorine pole (prema Cetinić 2011: 16-17, Sl.11). Sve ovo upućuje na postojanje srednjovjekovne crkve posvećene Blaženoj Djevici Mariji, negdje u blizini ili ispod današnje crkve, no nažalost do danas nisu pronađeni arheološki nalazi srednjovjekovne arhitekture.

Godine 1733. biskup Benzoni u izvještaju s vizitacije župama Drivenik i Grižane piše o crkvi Pohođenja Marijina u Polju koja se temeljito obnavlja (Bogović Slunjski 1990:5), što dokazuje i urezana 1736. godina na kamenom reljefu raspeća na vanjskom zidu apside. Josip II 1789. godine središte Driveničke župe prebacuje u Tribalj, koji nakon protivljenja Driveničana ipak 1804. postaje kuratija – što je gotovo isto što i župa. (Bogović Slunjski 1990:5)

Slika 1. Crkva Pohođenja Blažene Djevice Marije Elizabeti, lipanj 2015.
Snimila Jasna Ujčić Grudenić

Na samom vinodolskom prostoru do sada istražena su četiri ranosrednjovjekovna groblja: Križišće – Veli Dol (Matejčić 1974; Cetinić 1998: 23; Cetinić 2011: 13), Stranče – Gorica (Cetinić 1998, 2011), Bribir – Štale (Cetinić 2011: 15) i Tribalj – Njivica (Cetinić 2011: 22-25), koja se datiraju u razdoblje od sredine 8. do 11. stoljeća.

Na terenu oko crkve u Triblju već su početkom 20. stoljeća pronađeni grobovi s nalazima starohrvatskog nakita, koje je David Gašparović iz Triblja 1917. godine darovao tadašnjem Narodnom muzeju u Zagrebu (Cetinić 2011: 16). Riječ je o dvjema neukrašenim jednojagodnim naušnicama izrađenim od bronce. Jagode naušnica imaju istaknuto plastično rebro na spoju i krajevima kalota. (Cetinić 1998: 21, sl. 9) To je najčešći tip sljepoočničarki koji se pojavljuje na teritoriju ranosrednjovjekovne hrvatske kneževine.

Prva stručna arheološka istraživanja provedena su 1999. godine, a s istraživanjima se nastavilo i 2002. godine. Istraživanja je provodio Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka[1] pod vodstvom arheologinje Željke Cetinić. Otkriveno je 17 grobova, koji su postavljeni u redove, orijentacije zapad – istok, a groblje je na temelju grobnih nalaza okvirno datirano u razdoblje od 9. do 11. stoljeća (Cetinić 2011: 21). Od nalaza pronađenih u ovim kampanjama posebno su zanimljive srebrne karičice s koljencima od namotane žice. Brončani oblici ovakvih karičica javljaju se krajem 10. i početkom 11. stoljeća, a kontinuirano su u upotrebi tijekom zreloga i kasnoga srednjeg vijeka, kada se postupno javljaju luksuzniji primjerci izrađeni od plemenitih metala. Takvi primjerci najintenzivnije se nose u drugoj polovici 13. i u prvoj polovici 14. stoljeća (Petrinec 2009b: 182-183, Petrinec 2008: 246). Kao grobni nalazi također su pronađene karičice sa „S" – petljom te karičice sa zadebljanim krajevima koje ovu populaciju povezuju s bjelobrdskim i karantansko ketlaškim kulturnim krugom (Cetinić 2011: 20-21, sl. 19-20).

U prosincu 2012. godine radi građevinskih radova koji su provođeni unutar arheološke zone, jugozapadno od crkve, provedena su zaštitna istraživanja unutar rova koji je bio predviđen za iskop, te su otkrivena još tri groba. (Arhiva PPMHP Rijeka) Među nalazima značajna je jedna karičica sa „S" – petljom koja je potvrdila povezivanje ovog lokaliteta s bjelobrdskom kulturom, te jedna srebrna jednojagodna naušnica s košarastom jagodom izrađena filigranom, za koju analogije za sada nismo pronašli.

Zaštitna istraživanja 2015. godine

U prvoj polovici 2015. godine u centru Triblja provodili su se građevinski radovi postavljanja nove trase oborinske odvodnje i sanacije prometnice. Zbog

[1] Dalje u tekstu PPMHP Rijeka

Slika 2. Zaštitna arheološka istraživanja 2015. godine. Snimila Jasna Ujčić Grudenić, 2015.

već prethodnih spoznaja o postojanju srednjovjekovnog groblja oko crkve Pohođenja Marijina, u lipnju 2015. godine, PPMHP Rijeka proveo je zaštitna arheološka istraživanja koja su prethodila radovima.[2]

Istraživanje je provedeno unutar dvaju rovova koji su bili predviđeni za postavljanje cijevi za vodoodvodnju, smještena sjeveroistočno i jugozapadno od crkve. Označeni su kao Rov 1 i Rov 2, a radi lakšeg snalaženja podijeljeni su na manje cjeline.[3] Rov 1 podijeljen je po dužini na 3 dijela (A, B, i C).[4] Malim bagerom skinut je površinski sloj. Na samom početku rova (A) otkriven je zid SJ 002 širine 60 cm., zidan od nepravilno klesanog kamenja. Sam je zid prema SI već presječen kanalom za cijevi od vodovoda.[5] Osim ovog zida i recentne keramike unutar SJ 001 nikakvih drugih nalaza nije bilo. Prema začelju crkve teren se diže te je na dužini od 30 m zdravica bila već na samoj površini.

Na prostoru jugozapadno od crkve otvoren je rov 2, koji je pratio smjer postavljanja novih cijevi za oborinsku odvodnju. Zbog lakšeg snalaženja, crtanja i dokumentiranja nalazišta rov je podijeljen na kvadrante dužine 3 m (od SZ prema JI označeni brojevima od 1 – 12). Kvadrant 1 postavljen je 6 m od pročelja crkve uz cestu. Sam rov kopan je u širini od cca. 1 m, no po potrebi je proširivan, ovisno o pronalasku grobova. Teren je bio dosta nepravilan, padao je od SI prema JZ ali i od SZ prema JI. Grobne rake ukopavane su u zdravicu (šljunak žute boje), koji je uočen na relativnoj dubini 0,59 cm do 1,22 cm. Iznad njega nalazio se recentan sloj zemlje, bez nalaza.

Istraživanjima 2015. godine ukupno su istražena 33 groba, u različitim stanjima očuvanosti. Uz to je zabilježeno i dosta stratigrafskih jedinica koje pred-

---

[2] Osim voditeljice istraživanja, autorice ovog članka, u istraživanju su sudjelovale i studentice arheologije Filozofskog fakulteta u Zadru: Nina Radinović, Martina Korić i Iva Škoro. Pomoć pri ručnom i strojnom iskopu osigurao je građevinski obrt Nedeljka Vidovića iz Triblja. Istraživanja su trajala 10 radnih dana. Financirana su sredstvima Općine Vinodolske te KTD Žrnovnice d.o.o.

[3] Istraživanje se vršilo stratigrafskom metodom, asfalt i površinski sloj skinuti su strojnim iskopom nakon čega se prešlo na ručni iskop. Sve uočene stratigrafske jedinice, ukupno njih 132, dokumentirane su u posebnom popisu i terenskom dnevniku te fotodokumentirane. Izrađen je plan groblja u koji su ucrtani svi otkriveni grobovi, te sve stratigrafske jedinice. Snimljeno je oko 450 digitalnih fotografija. Sastavljen je i popis posebnih nalaza kojih je bilo 31, a većinom predstavljaju nalaze iz grobova. Nakon istraživanja svi su pokretni nalazi odneseni u PPMHP Rijeka gdje su očišćeni i sortirani, te je obavljena preliminarna analiza. Konzervacija i restauracija nalaza je u tijeku.

[4] Tijekom radova na proširenju i izradi nogostupa ceste koja prolazi između parka i crkve u Triblju provedeno je arheološko istraživanje. Upravo izgradnjom ove ceste početkom stoljeća pronađene su jednojagodne naušnice kao prvi trag ranosrednjovjekovnog groblja na ovom prostoru (Cetinić 1998: 21).

[5] Ovaj kanal ucrtan je u dnevniku s istraživanja 1999. godine s oznakom *vodovod* (Arhiva PPMHP Rijeka).

stavljaju slojeve dislociranih kostiju poremećenih grobnih cjelina. Grobovi su različite orijentacije iako prevladavaju ukopi položeni s određenim otklonom u smjeru zapad – istok (s glavom na zapadu). U pojedinim slučajevima se pojavljuje orijentacija sjever – jug, no ti grobovi se ni po čemu drugome ne razlikuju od ostalih. U jednom slučaju pokojnik je položen u smjeru istok – zapad. U kvadrantima 10, 11 i 12 javlja se veća količina grobova orijentirana SZ-JI (glava na sjeverozapadu), tj. paralelna s crkvom. Dimenzije grobova ovise o veličini pokojnika.

Gotovo su svi otkriveni ukopi jednokratni, što je i jedno od obilježja groblja na redove iz 9. i 10. stoljeća, dok se višekratni obiteljski ukopi javljaju od 13. stoljeća (Burić 2001:152). Iznimke predstavljaju grob 12 u kojem se nalazio istodobni ukop dvaju pokojnika te grob 21 koji se koristio višekratno, tj. ispod prvog otkrivenog pokojnika ležao je još jedan pokojnik prethodno sahranjen u istoj grobnoj raci. Iako su zabilježena brojna prekapanja starijih ukopa zbog novih ukopa, ovo je jedini ukop na kojem je primijećeno da se na prethodni ukop pazilo, on nije devastiran kao u ostalim slučajevima.

Najveća koncentracija grobova zabilježena je u kvadrantima 10, 11 i 12. Ovdje je zabilježena i velika količina dislociranih kostiju koje su se nalazile razasute iznad i oko otkrivenih grobova. Grobovi su nalaženi na dubini od 0,59 (ap.v. 54,41) do 1,22 m (ap.v. 53,78).

Grob u običnoj zemljanoj raci javlja se u 10 slučajeva (grobovi 3, 5, 8, 10, 19, 20, 21, 22, 26, i 33). Pokojnik je u svim slučajevima položen na leđa. U šest grobova ruke pokojnika položene su uz tijelo (grobovi 3, 5, 20, 22, 26 i 33), u tri groba na zdjelicu (grobovi 10, 19 i 21), a u jednom grobu desna je ruka pokojnika položena na prsa dok je druga uz tijelo (grob 8). Od toga su u tri groba pronađeni grobni nalazi (grobovi 3, 8 i 33).

Grobovi u običnoj zemljanoj raci djelomično ograđeni kamenjem javljaju se u 13 slučajeva, (grobovi 1, 4, 6, 12, 13, 14, 15, 17, 23, 27, 28, 31 i 32). Pokojnik je u svim slučajevima položen u zemljanu raku na leđa, a u jednom grobu sahranjena su dva pokojnika (grob 12). U pet grobova ruke su mu položene uz tijelo (grobovi 6, 12, 15, 23 i 28), u dva na zdjelicu (grobovi 14 i 27), a u šest grobova položaj ruku nije bilo moguće odrediti. Od toga su u pet grobova pronađeni grobni nalazi (grobovi 1, 4, 23, 28 i 32).

Upotreba daske kao poklopnice javlja se u tri groba (grobovi 24, 25 i 29).[6] Iznimno zanimljiv je grob 24, u kojem je pokopano malo dijete, položeno u običnu zemljanu raku te prekriveno drvenom obložnicom (Slika 4). Položen je na leđima s rukama uz tijelo, a uz glavu su mu pronađene sa svake strane po

[6] Pojava daske kao poklopnice u grobovima zabilježena je i na groblju Stranče – Gorica, gdje su pokojnici pokrivani daskom vinodolske topole (Arhiva PPMHP Rijeka).

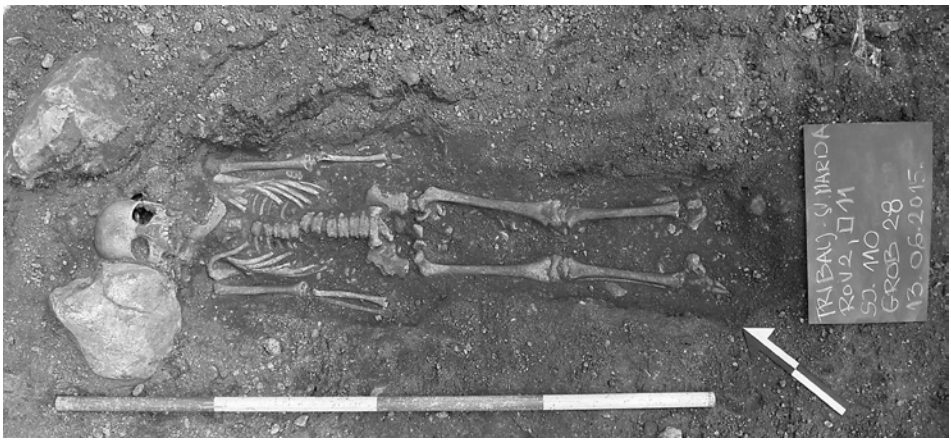

Slika 3. Grob 28. Snimila Jasna Ujčić Grudenić, 2015.

jedna karičica (jedna obična, a jedna od namotane žice). Kombinacija daske i kamena javlja se u grobu 29 i grobu 25. Pokojnik u grobu 29 položen je u običnu zemljanu raku, nakon čega je grob s desne strane djelomično ograđen kamenjem, a s lijeve strane postavljena je daska. U ovom grobu su ostaci daske pronađeni i iznad glave pokojnika.

Slika 4. Grob 24. Snimila Jasna Ujčić Grudenić, 2015.

Sva ovdje opisana obilježja groblja oko crkve Marijina Pohođenja u Triblju utvrđena su i na starohrvatskim grobljima Vinodola koja se datiraju do 11. stoljeća, te se može reći da se u načinu pokapanja održava puni kontinuitet pogrebnog rituala naslijeđen iz starohrvatskog razdoblja. U kvadrantima 3 – 8 može se razaznati pokapanje u redove (5-6 reda), nakon čega se redovi gube. Ovi redovi negiraju položaj i orijentaciju današnje crkve, a ukopi idu i ispod nje. Uočena je promjena u orijentaciji pokojnika, tj. u kvadrantima 10, 11 i 12 veća je koncentracija pokojnika položenih u smjeru SI – JZ, što ukazuje na blizinu sakralnog objekta uz koji su pokapani te na različitu dataciju grobova.

Mogu se prepoznati tri faze pokapanja. U grobu 1 (orijentacije Z-I) pronađen je par naušnica s čunjastim završetkom, a kraj desne ruke zub kutnjak goveda i ulomak keramike. Životinjski zub pronađen je u još tri grobne cjeline (grobovima 9, 10 i 27, iste orijentacije), no ovdje je riječ o zubu kutnjaku malog preživaća (ovce ili koze).[7] Ove nalaze objašnjavamo kao relikt poganskog rituala kod već kristijaniziranog stanovništva.[8] Prema nalazu naušnica ovi grobovi datiraju se u 9. i 10. stoljeće.

Nadalje, grob 1 presječen je grobom 3 u kojemu je pronađena jednojagodna naušnica koju prema analogijama datiramo u 12. i 13. stoljeće. Time je ovaj grob datiran u razvijeni srednji vijek, kojem sigurno pripada i velik broj ostalih istraženih grobova.

Zbog promjene u orijentaciji skloni smo u grobovima koji su orijentirani SZ-JI prepoznati kasnosrednjovjekovnu fazu pokapanja, u grobovima 28 i 33 pronađene su karičice od obične žice koje se datiraju do kasnog srednjeg vijeka. No ovu će pretpostavku morati potvrditi analize koje su u tijeku. Pripadnost ostalih grobova pojedinoj fazi utvrdit će se naknadno.

Na kraju kvadranta 12 nađen je novovjekovni kanal i velika količina dislociranih kostiju. Kako je rov ovdje i skretao prema jugu, tj. udaljavao se od crkve, na ovom mjestu su završeni iskopi.

Grobni nalazi

Od 33 pronađena i istražena groba na srednjovjekovnom groblju sv. Marije u Triblju 2015. godine njih 13 imalo je arheološke nalaze (39%). Arheološkim istraživanjima pronađen je ukupno 31 poseban nalaz. Od toga dijelovi su nošnje – nakit unutar grobne rake 23 nalaza, koji su pronađeni unutar 13 grobnih cjelina. Uz to šest nalaza nakita pronađeno je izvan grobova, a zasigurno su

[7] Zahvaljujem profesorici dr. sc. Tajani Trbojević Vukićević (Veterinarski fakultet u Zagrebu) na ovim podacima.

[8] Među poganske pogrebne običaje koji prethode kršćanskom horizontu pokapanja ubrajamo i polaganje hrane i pića u grobove, te iako rijetko i životinjske kosti (Petrinec 2009a: 114).

Slika 5. Situacijski plan, 2015.
Izradila Jasna Ujčić Grudenić.

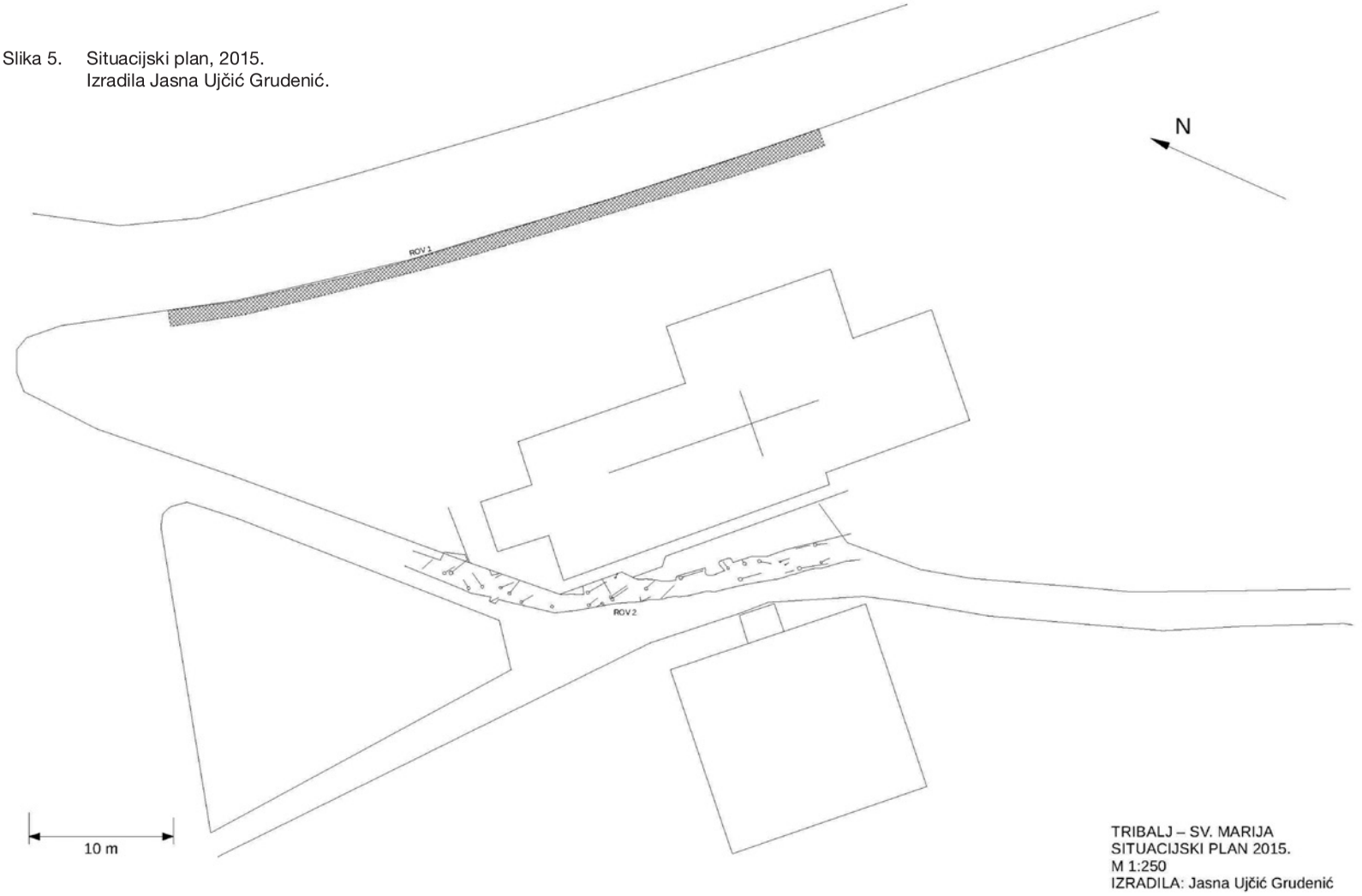

Slika 6. Detalj situacijskog plana, 2015.
Izradila Jasna Ujčić Grudenić.

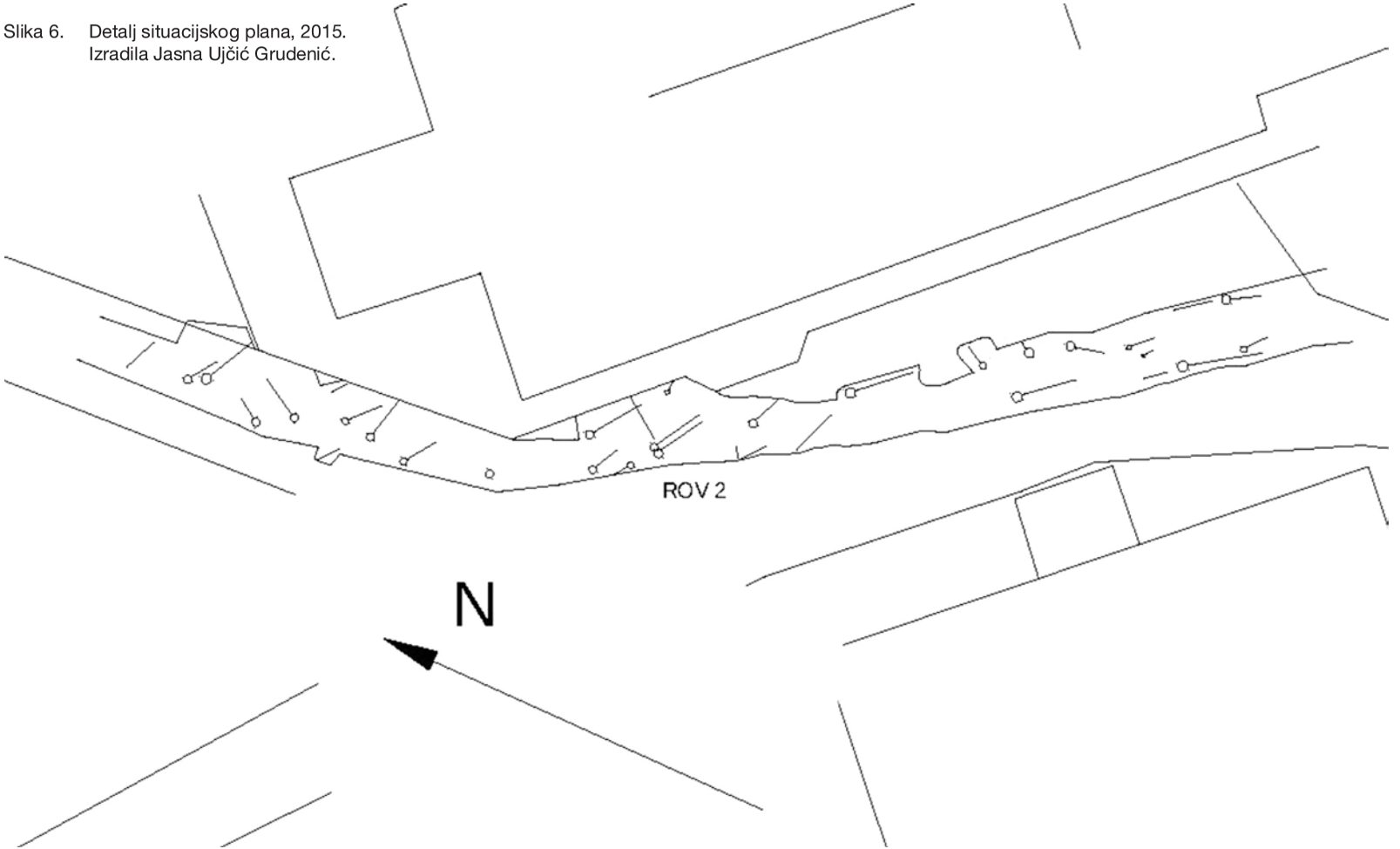

pripadali devastiranim grobnim cjelinama. Svi nalazi unutar grobnih cjelina su nakitni predmeti, te kako se za sada čini izrađeni od bronce: naušnice (21 karičica, jedna jednojagodna naušnica) i 7 prstena.[9]

Najjednostavniji oblik nakita, a ujedno i najbrojniji pronađen arheološkim istraživanjima 2015. godine, su karičice. Predstavljaju ukupno 72,4 % pronađenih predmeta, a nalažene su uz obje strane glave pokojnika, u jednom slučaju na prsima. Najčešće su nalažene u istovrsnim parovima, no ima i primjera kad su raznolike. U dječjem grobu 16 u paru je s karičicom pronađen prsten (nalazili su se s obje strane glave). Za sada je sigurno da su ih nosila djeca, a jesu li ih nosile samo žene ili i muškarci utvrdit će se antropološkom analizom koja tek slijedi.

Obične karičice izrađene su od tanje ili deblje brončane žice koja se savijala u obliku kruga. Većinom su im krajevi ravno rezani, a jedna ima jedan kraj zašiljen, kako bi se lakše provlačila kroz vrpcu.[10] Jedan je primjerak karičice s jednim krajem izvijenim prema van u petlju, a drugim u obliku kvačice (pronađena izvan groba). Izvan arheološkog konteksta teško ih je datirati jer traju dugo, od kasne antike do kasnog srednjeg vijeka (Burić 2001:207).

Slika 7. Karičica od uvijene žice iz groba 24. Snimila Jasna Ujčić Grudenić, 2015.

Slika 8. Karičica s čunjastim završecima iz groba 1. Snimila Jasna Ujčić Grudenić, 2015.

[9] Kako su se predmeti u trenutku pisanja ovog članka nalazili na postupku konzervacije i restauracije, još uvijek postoji mogućnost da vrsta metala nije dobro utvrđena. Nadalje, prstenje je u dosta lošem stanju te će se njihova analiza moći izvršiti tek nakon čišćenja i konzervacije.

[10] Karičice i jagodne naušnice nosile su se na kožnoj ili tekstilnoj vrpci koja se motala oko glave, a kako su nalažene na prostoru sljepoočnica nazivaju se sljepoočničarke.

U dječjem grobu 24 otkrivena je karičica od uvijene žice, pronađena u paru s običnom karičicom. Izrađena je od jedne presavinute do pola i tada uvijene brončane žice, promjera 1,9 x 2,6. Ovakve naušnice pronađene su zajedno sa srebrnom naušnicom s koljencima na srednjovjekovnom groblju oko crkve sv. Ivana u Uzdolju kod Knina te su datirane u 13. i 14. stoljeće (Gudelj 2005:59, T. 4, G 19). (Slika 7)

Slika 9. Jednojagodna naušnica iz groba 3. Snimila Jasna Ujčić Grudenić, 2015.

Brončane karičice sa završetcima u obliku čunjeva predstavljaju vodeći tip karičica na području ketlaške kulture (Petrinec 2009a: 239; Korošec: 1999; Knific, Mlinar: 2014). Istraživanjima 2015. godine pronađen je jedan par takvih brončanih karičica (Slika 8), s obje strane glave pokojnika u grobu 1 (promjera 3,6 cm). U većem broju pronađene su i na groblju Stranče-Gorica, a datiraju se u 9. i 10. stoljeće. (Cetinić 2011: 201, T. 6, 7, 10, 15, 20 i 33)

Analogije za jednojagodnu naušnicu iz groba 3 pronađene su na lokalitetu Plavno – Međine/Đurića groblje. Riječ je o brončanoj sljepoočničarki s jednom jagodom, koja se pričvršćivala pomoću ušice koja je bila s jedne strane jagode i petlje s druge. Maja Petrinec paralele za ovakve naušnice nalazi u primjercima 12. i 13. stoljeća s područja Srbije i Makedonije. (Petrinec 2009a: 212, 570, T: 292: 5).

Zanimljivo je da u slojevima SJ 001 i 003, koji se nalaze iznad sloja, groblja nije bilo recentnih ulomaka keramičkih ili drugih nalaza, što je bio slučaj u istraživanjima 1999. i 2002. godine. U tom površinskom sloju pronađena su samo dva nalaza, i to pretragom zemlje na deponiju detektorom metala. To su ključ (PN 21) i medaljica (PN 26) koji pripadaju razdoblju novog vijeka. Osteološki materijal sakupljen je i adekvatno pohranjen unutar prostora PPMHP Rijeka. Već je prilikom samih arheoloških istraživanja primijećeno da velika količina ukopa pripada djeci, te se postavlja pitanje je li ovaj dio groblja u jednoj svojoj fazi bio namijenjen samo za takvu vrstu ukopa.[11] Točno stanje

[11] Ovu pretpostavku potvrđuju i analize skeletnog materijala prikupljenog prethodnim istraživanjima 1999. i 2002. godine. Njima je ustanovljen iznimno mali postotak dječjih ukopa, samo 20 %, što nije realno s obzirom sa djeca spadaju u najugroženiju skupinu populacije (Premužić, Rajić Šikanjić 2010). Također se navodi mogućnost da su djeca u većem broju bila pokapana na dijelu groblja koji do tada nije bio obuhvaćen istraživanjem.

osteoloških nalaza utvrdit će se antropološkom analizom koja slijedi. Nakon antropološke analize ljudski ostatci bit će pokopani uz crkvu sv. Marije u Triblju, gdje su sekundarno pokopani i ostali pokojnici s istog lokaliteta.

Zaključak

Zaštitnim arheološkim istraživanjima oko crkve sv. Marije u Triblju 2015. godine nastavljeni su radovi koje je Muzej provodio već u više navrata. Potvrđeno je da se ovdje nalazi srednjovjekovno groblje iako daleko većeg opsega i značaja nego što se smatralo. Riječ je o kompleksnom i višeslojnom groblju, s dugotrajnim ukapanjem, koje nije u cijelosti istraženo.

Pronađene su trideset i tri grobne cjeline, no kako je prekopavanje grobova radi novih ukopa bilo učestalo, točan broj pokojnika znat će se tek nakon antropološke analize.

Analiza skupljenog materijala, uzimajući u obzir materijal prikupljen prethodnim istraživanjima i nalaz jednojagodnih naušnica s početka stoljeća, ukazuje da je riječ o groblju s kontinuitetom pokapanja od 9. do 13. stoljeća (u razdoblju ranog i razvijenog srednjeg vijeka). Nalazi povezuju ovo stanovništvo s bjelobrdskim kulturnim krugom (nalaz karičice sa S završetkom) te karantansko-ketlaškom kulturom (karičice sa zadebljanim krajevima), tj. s alpsko-panonskim prostorom. Važno je ukazati i na nalaz grobnice zalivene vapnom na koju su radnici KTD Vodovoda Žrnovnice naišli daleko ispred pročelja crkve, na prostoru koji nije u arheološkoj zoni, što svjedoči o upotrebi groblja sve do 19. ili 20. stoljeća. Radi li se o kontinuitetu pokapanja ili pokapanju s prekidom, moći će se utvrditi tek kada lokalitet bude u cijelosti istražen.

Nalazi dobiveni zaštitnim istraživanjima na groblju oko crkve, zajedno s drugim istraženim lokalitetima na ovim prostorima, pružili su vrijedne informacije potrebne za dodatno upotpunjavanje slike o životu i običajima stanovnika srednjovjekovnog Vinodola te pojasnili spoznaje o vinodolskoj župi. Vrijednost nalaza iziskuje nastavak istraživanja kojima bi se odgovorilo na još mnoga otvorena pitanja, potvrdile dosadašnje pretpostavke te proširile spoznaje o pogrebnim običajima i samoj populaciji u ranom i razvijenom srednjem vijeku, a moguće i u kasnom te novom vijeku.

Literatura i izvori

BOGOVIĆ SLUNJSKI, Mile. 1990. Župa Tribalj i crkva Pohođenja Marijina, Zvona 7/8, 5.

BURIĆ, Tonči. 2001. Putalj u srednjem vijeku. U: Sv. Juraj od Putalja. T. Burić, S. Čaće, I. Fadić. Split, 151-323.

CETINIĆ, Željka. 1998. Stranče – Gorica starohrvatsko groblje, PPMHP Rijeka, Rijeka.

CETINIĆ, Željka. 2011. Stranče – Vinodol, PPMHP Rijeka, Rijeka.

GUDELJ, Ljubomir. 2005. Ruševine crkve Sv. Ivana u Uzdolju kod Knina, Starohrvatska prosvjeta 32/2005. 53-75

KNIFIC, Timotej. MLINAR, Miha. 2014. najbe iz 10. in 11. stoletja v Posočju – vpetost v evropski prostor. Arheološki vestnik 65, str. 423-462.

KOROŠEC, Paula. 1999. Nekropola na Ptujskem gradu. Pokrajinski muzej Ptuj. Ptuj.

MATEJČIĆ, Radmila. 1974. Istraživanje dijela starohrvatske nekropole u Velom Dolu kod Križišća u Vinodolu, HA II/1, Pula. 5-16.

PETRINEC, Maja. 2008. Nalazi u grobovima ispod stećaka. U: Stećci. J. Poklečki Stošić. Zagreb. 246-263

PETRINEC, Maja. 2009a. Groblja od 8. do 11. stoljeća na području ranosrednjovjekovne Hrvatske države. Split.

PETRINEC, Maja. 2009b. Groblje na Crkvini u Biskupiji – rezultati revizijskih istraživanja Stjepana Gunjače. Starohrvatska prosvjeta 36/2009.-163-197.

Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka, Arhiva arheološkog odjela; Dokumentacija istraživanja 2012.

Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka, Arhiva arheološkog odjela. Dnevnik istraživanja nekropole Stranče – Gorica 1993.

PREMUŽIĆ, Zrinka. RAJIĆ ŠIKANJIĆ Zrinka. 2010. Starohrvatska populacija iz Triblja – Zdravlje i bolesti. Histria archeologica, 41/2010.

Jasna Ujčić Grudenić
Maritime and History Museum of the Croatian Littoral Rijeka
Muzejski trg 1, 51000 Rijeka
jasna@ppmhp.hr

The mediaeval cemetery around the Church of the Visitation of the Blessed Virgin Mary in Tribalj – protective research in 2015

Summary

In June 2015 the Maritime and History Museum of the Croatian Littoral Rijeka carried out protective archaeological research of the mediaeval cemetery around the Church of the Visitation of the Blessed Virgin Mary to Elizabeth, on part of the route of the surface water drainage and the repair of the road in the centre of Tribalj.

Back at the beginning of the 20th century graves with finds of early Croatian jewellery were found in the ground around the church in Tribalj, which David Gašparović from Triblaj donated to the then National Museum in Zagreb (Cetinić 2011) in 1917. The first expert archaeological excavations were carried out in 1999 and 2002. The excavations were carried out by the Maritime and History Museum of the Croatian Littoral Rijeka under the leadership of archaeologist Željka Cetinić, when 17 graves were discovered. In December 2012 protective excavations were repeated in the trench which was planned for excavation due to construction works which were carried out within the archaeologi-

cal zone, under the road southwest of the church, and at that time 3 more graves were uncovered.

In the first half of 2015 construction works were carried out in the centre of Tribalj for the placing of a new route of the surface water drainage and repair of the road. Due to the already mentioned knowledge of the existence of mediaeval cemetery around the Church of the Visitation of Mary, in June 2015 the Maritime and History Museum of the Croatian Littoral Rijeka led protective archaeological research which preceded the works. The research was carried out inside two trenches which were intended for the laying of drainage pipes, above (northwest) and below (southwest) of the church. They were marked as Trench 1 and Trench 2, and to be managed easier they were split into smaller units. A total of 33 graves were investigated in 2015. The graves are of various orientations, although burials with a certain slant of a west – east direction (with the head to the west) were dominant. Almost all of the graves were single-use, which is one of the characteristics of graves from cemeteries from the 9th and 10th centuries, whilst multi-use family burials appeared from the 13th century. All the deceased were laid in an earth pit on their back, mostly with their arms by the side of their bodies. All the finds inside the graves are jewellery objects made of bronze: earrings (21 beaded, one single beaded earring) and 7 rings.

With the investigations it was confirmed that a mediaeval cemetery is situated here, although of a greater extent and with more significance than originally thought. It is a complex and multi-layered cemetery with long-term burial usage, which has not been entirely investigated. 33 gravesites were found, however due to the digging up of graves for new burials the exact number of the deceased will only be known after anthropological analysis. According to the orientation of the deceased, the height of the burial and the arrangement of the stratigraphical units, for now we can see three stages of burial. With the analysis of the collected material, also taking into consideration material collected in the previous investigations, it can be concluded that it was cemetery that was used continually for burials from the 9th to the 13th century (in the period of the Early and Late Middle Ages). The finds connect this population with the Bijelo Brdo cultural circle (a find of a multi-bead earring with 'S' ending) and the Carantania-Celtic cultural (earrings with thick endings), i.e. with the Alpine-Pannonia region. At the end of the 11th and the beginning of the 12th century burial at church became mandatory, and it was probably then that the cemetery in Tribalj began to be more intensively and it took over the function from other cemeteries in the area. It was certainly used during the Late Middle Ages (12th-13th centuries), and there is also the possibility that it was used for burials until the 19th century. If the research is continued, it will greatly widen the knowledge about burial customs and the population itself in the Early and Late Middle Ages, and the possibility of the late Modern Age as well.

Keywords: Vinodol, Tribalj, Church of the Visitation of the Blessed Virgin Mary to Elizabeth, archaeology research, mediaeval cemetery, Bijelo Brdo culture, Carantania-Celtic cultural, Old Croatian archaeology